

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

J. V. CHRISTENSEN

TIDER OG SKIKKELSER
I MIDTSJÆLLANDS
HISTORIE

(VIII)

SÆRTRYK AF RINGSTED FOLKETIDENDE

RINGSTED
FOLKETIDENDES BOGTRYKKERI
1931

**BLADE AF
RINGSTED RAADHUS' GL. HISTORIE**

Naar Rutebilerne nu daglig kører op paa Pladsen foran Ringsted Raadhus, er det en gammel Historie, der gentager sig — blot i en ny Tids Form. Thi saalænge vi her i Landet har haft et ordnet Befordringsvæsen og indtil for ca. 100 Aar siden, svingede de gamle Deligencer eller Dagvogne op paa denne Plads eller rumlede ind gennem den Port, der førte ind til det indre Gaardkomplex, der laa paa den nuværende Raadhusgaards Grund. Hvor nu Automobilhornenes noget ensformige Toner lyder, gjaldede iordum de kørende og ridende Postilloners Posthorn — endnu er Hornet jo det danske Postvæsens Vartegn.

Nu da Spørgsmaalet om denne Plads' Indretning atter er rykket i Forgrunden ved Forhandlin-

gen om Kirkens Omgivelser, kan det have sin Interesse at høre lidt om denne den historiske Kirkes Naboplads, der ogsaa har sin Historie.

*

Ved forrige Aarhundredskifte laa der paa den Plads, hvor Ringsted har haft Raadhus i det sidste Hundred Aar, en gammel vidtstrakt Gaard, i hvilken der i 1801 og de følgende Aar residerede en Postmester og privilegeret Gæstgiver *Henrichsen*. Postvæsenet var paa den Tid ogsaa Befordringsvæsen, og i den gamle, vidtstrakte Gaard var det ikke Posten af Breve og Aviser, der lagde Beslag paa den store Plads. Nej, Ringsted var Centrum for de sjællandske Deligenceruter; derfor skulde dens *Postgaard* kunne rumme mange Rejsende ved Lejlighed.

Ringsteds gamle Postgaard laa altsaa Side om Side med Kirken, og saaledes havde det vistnok været i lange Tidsrum. I hvert

Fald menes det — efter en Overlevering — at være i denne Skænkestue, at den svenske Konge Carl Gustav i 1658 mødtes med de danske Udsendinge og betroede dem, at det kunde være lige meget, om deres Konge hed Carl eller Frederik, noget, som Danskerne dog, hvad de senere viste, havde en helt anden Mening om.

Hvad der laa paa Raadhusets nuværende Plads for 125 Aar siden

var et helt Virvar af Bygninger, en Eventyrverden, der vilde kunne have givet en Ingemann eller Bergsøe Stof til lange Romaner.

I 1801 bestod Postgaards-Komplekset af (a) en Bygning til Gaden paa 21 Fag, over de 4 midterste Fag var en 2. Etage med Facade baade til Gade og Gaard, altsaa en Slags udvidet Kvistbygning. Inde i Gaarden var ud for de 8 af Bygningens Fag tilbygget en Gang, fra hvil-

ken man kunde gaa ind til Værelserne i den lange Bygning. Og disse var mange. I den ene Ende af Bygningen var Skænkestue til den ene Side af en Gennemkørselsport; til den anden Side var der Postkontor. Baade i Stueetagen og i den 2. Etage var der indrettet talrige Værelser for Rejsende, Skænkestuen var forsynet med Bilæggerovn, Værelserne med „Vindovne med Rør og Tromler“ eller „2 Etages Kakkelovne“.

Bygningen var opført af Ege Bindingsværk med Tegltag.

Bag Forhuset laa paa den Plads, hvor nu Arrest- og Raadhusgaarden og rimeligvis en tilstødende Del af „Central“ er, en Vrimmel af Bygninger, saaledes fra Nord til Syd et 6 Fags Sidehus (b) af Ege Bindingsværk med Tegltag, „2 Lofter høj“, rummende Bryghus forneden, Sovekammer og mindre Kamre foroven. I Bryghuset var en Vandkumme af Ege- og Bøge-

planker, forsynet med Post. Endvidere en indemuret Brændevins-Bindel(?) med Hatlaag og Piber samt Svaletønde. Gaardens andet Sidehus (c) var paa 30 Fag og forsynet med Straatag; den største Del var indrettet til Kamre, rimeligvis for Deligencekuske osv., en Del var „Appartementer“, Pakhus og Stald. Til denne „Længde“ stødte (d) et 6 Fags Sidehus indrettet med Port (til Vogne) og Stald. Et 10 Fags Sidehus (e) var indrettet til Stue, Køkken, Vaskehus, Karlekamre og Rullestue. Herfra var udbygget en saakaldet „Lyde“, nærmest et Halvtagshus (Straatag). Bagved dette laa et straatækket 17 Fags Hus (f) indrettet til Kamre og Stalde. Endvidere en 11 Fags Trærbygning, indrettet til Lo, Lade og Vognremisse (g).

„Bag Gaarden ud til Haugen“ laa en 7 Fags Bygning til Stald og Hønsehus (h).

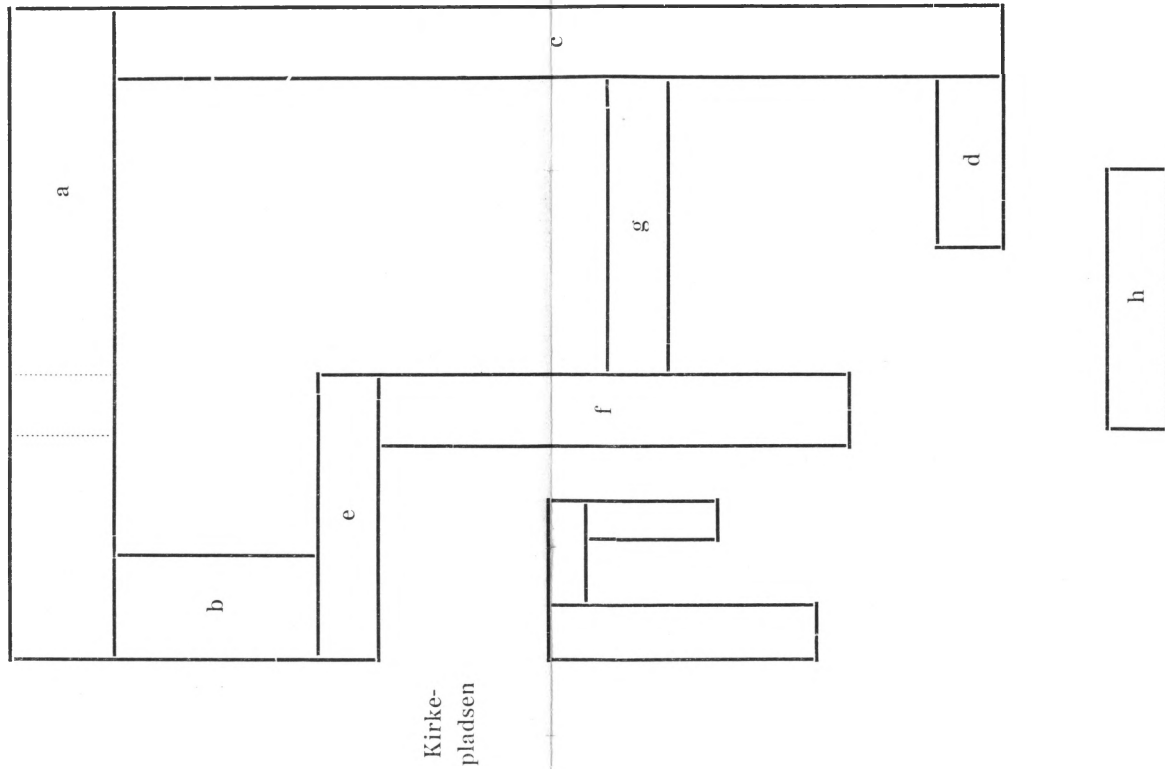
Denne Skildring af hele det nu-

værende Raadhusomraade giver et meget anskueligt Billede af den Plads, hvor den sjællandske Samfærdsel til Tider midtsamlede sig.

Det var et meget brandfarligt Komplex, og den 21. Juni 1806, da Ild opstod i Klostret, brændte hele „Postgaarden“ — samt 22 andre Ejendomme i Ringsted.

Billedet af den gamle Bebyggelse paa det nuværende Raadhus' Plads fuldendes imidlertid først, naar man er opmærksom paa, at der mellem Postgaarden og Kirken — vist med Facade mod Kirkegaarden — laa endnu en Ejendom, nemlig Kordegn Motzfeldts 13 Fags Beboelsesbygning, opført af Ege-Bindingsværk, med Tegltag til Kirkesiden og Straatag til Gaardsiden. Udhusene til Kordegnens Bygninger, der maa antages at have ligget ind imod „Postgaarden“, var en lerklinet, straatækket Bygning til Stald og Faarehus og en lignende

Sct. Bendtsgade

Rekonstrueret Plan over den gamle »Postgaard« paa Raadhusets Plads indtil 1806.
(Bogstaverne svarer til Angivelser i Artiklen.)

indrettet til Lo og Lade. Kordeg-
nens Bolig var jo godt beliggende
som Embedsbolig.

Alt dette jævnedes Ilden med
Jorden hin kritiske 21. Juni 1806.

Den gamle Henrichsen
ske Gaard var til Brandskade
vurderet til 9830 Rigsdaler og
som alle Købstadejendomme for-
sikret i Købstædernes Brandfor-
sikring.

Postmester Henrichsen ses
strax at være gaaet i Gang med
Genopførelsen af sin „Postgaard“.
Af Brandforsikringens Taxa-
tionsprotokol ses det, at Bygnin-
gerne til den ny Gaard har været
saa vidt fremme, at 26 Fag Ud-
hus, Ege Bindingsværk, kan for-
sikres den 6. Oktober 1806 for
2630 Rigsdaler, 22 Fag Stuehus,
2 Etager, Grundmur, forsikres
den 27. Oktober 1806. Allerede
ved den kommende Vinters Ind-
træden har Post- og Befordrings-
væsenets Kvarter været i Orden.
To andre Sidehuse, henholdsvis
paa 15 og 16 Fag, er først fær-

dige til Forsikring den 2. August 1807 for henholdsvis 2680 og 2400 Rigsdaler. Ialt er det nye Komplex forsikret for 16,510 Rigsdaler, altsaa for en betydelig større Sum end det gamle.

Da navnlig Forhuset har stor Interesse, idet det delvis staar i samme ydre Skikkelse den Dag i Dag, ser vi efter i Brandforsikringens officielle Vurdering i 1811, der giver en udtømmende Skildring af dets Indretning.

Huset er 22 Fag med Grundmur og Tegltag, 45 Alen 9 Tm. langt, 18 Al. 8 Tm. dybt, 11 Alen højt, Murene er 11 Tommer tykke i Blændingerne, 18 Tm. tykke i Pillerne. Underste Etage er indrettet til 10 Værelser foruden Køkken og Gennemgang, hvorfra Trappe til øverste Etage, hvor der er 15 Værelser og Gang helt igennem. Udlængerne, der er indrettede til Lader, Stalde osv., er alle Ege Bindingsværk men nu forsynede med Tegltage. I den vestre Sidelængde — den ind imod

Kirken — var der Kælderstue (dvs. simplere Beværtning), Bryggers osv. Gaarden synes efter Genopførelsen at have dannet en regelmæssig Firkant. Kordegneboligen var forsvundet. I Gaarden fandtes ikke mindre end 3 Brønde med behørigt Pumperedskab. Forsikringssummen ansattes i 1811, da Pengenes Værdi var stærkt nedadgaaende, til 21,760 Rigsdaler.

Men hvorledes er det gaaet til, at Ringsted har faaet Postmester og privilegeret Gæstgiver Heinrichsens efter sin Tid flotte Ejendom til Raadhus? Ja, det er en lang Historie, som ingenlunde har været let at udrede, da Byens Arkivalier fra dette Tidsafsnit er meget sparsomme.

*

Byens gamle Raadhus var en lidet anselig Bygning, der laa paa Hjørnet af Torvet og Søgade (nuværende Boghandler P.

V. Hansens Ejendom, nyopført 1891). Af Papirer i Sorø Amtsarkiv, nu i Landsarkivet, ses det, at der allerede i 1806, rimeligvis som Følge af de store Forandringer, der sker i Byen efter Branden, har været Planer om at skaffe Byen et nyt Raadhus, eller som det den Gang hedder: en ny Raadstuebygning. En Murermeister J. J ø r g e n s e n, København, har under 14. Oktober 1806 udarbejdet et Overslag, der beregner Bygningen til at koste 21,516 Rigsdaler 2 Mark 14 Skilling at opføre. Om det er dette Tilbud — eller et andet — der d. 19. Februar 1807 er tilsendt Kancelliet (Regeringen), kan ikke nu ses. Mest interessant er det i Amtsarkivet bevarede Bilag — en Tegning til en Raadstuebygning i Ringsted, udført af en Mand, der hedder L. D. D e h l s e n. Tegningen viser, hvor beskedne Kravene til en offentlig Bygning den Gang har været. Selve Tegningens arkitektoniske

Egenskaber virker jo ingenlunde pynteligt. Vi har ved Landsarkivets Velvillie ladet den gamle Tegning reproducere for at give Nutids Mennesket en Forestilling om Fortids Beskedenhed. Det er ikke klart, hvorledes det egentlig er gaaet med disse Planer. Bygningen her ligner, hvad Indretning og Udstyr angaar, meget den, der til 1891 laa paa Hjørnet af Torvet og Søgade. Saavidt man kan skønne, er alle Planer om et nyt Raadhus blevet stillet i Bero fra 1807 til 1814 — den engelske Krigs Tid.

Sidst paa Aaret 1814 faar Ringsted en ny Byfoged, Conrad Harhoff, der kommer direkte fra Amtskontoret i Sorø, hvor den almægtige Stemann residerede; Stemann interesserede sig stærkt for den ny Ringsted-Byfoged. Og da denne derfor allerede i Aaret efter sin Overtagelse af Embedet begynder at arbejde for den nu 10 Aar gl. Raadstuesag, ses det da ogsaa, at

han strax har Amtets Bevaagenhed. Den 7. Maj 1815 indsender Amtmanden en Indstilling fra Byfoged Harhoff om, at den gamle Raadstue maa nedbrydes, og at der i Stedet maa opføres en ny til Arrester, Raadstue og Tingsted. Kancelliet svarer ikke. Den 4. November 1815 lader Harhoff atter høre fra sig. I de forløbne Maaneder er Priserne svinget saa meget, at det forrige Overslag ikke gælder mere, og han spørger nu, om han ikke maa opføre Raadhus efter en Plan fra 1807.

Men den Gang — som senere i Tiden — var det galt med Pengene. Kancelliet svarer d. 23. December 1815, at „F i n a n s c a s s e n a l d e l e s i k k e k a n y d e n o g e n H j æ l p“ til hverken den ene eller den anden Bygnings Opførelse. I samme Julehilsen udtalte Kancelliet Ønsket om, at det maatte blive undersøgt, om Distriktet overhovedet kunde bære de til et saadant Foretagende nødvendige Omkostninger „uden

at sættes ud af Stand til at bære Afgifterne til Statskassen“. Det er jo ikke til at tage fejl af.

Men samtidig udkaster Kancelliet den Plan, som — ganske vist først efter yderligere 12 Aars Forløb — skulde blive til Virkelighed, om ikke man burde søge at k ø b e e n G a a r d og indrette den for det ønskede Formaals, eller hvis dette ikke lykkes, da at indskrænke sig til at o p f ø r e e t F æ n g s e l a f N y t. Samtidig oplyses det, at Kancelliet har smidt en til dette indsendt Tegning væk.

Naar der derefter atter gaar mange Aar, inden der skrides til Handling, hænger det utvivlsomt sammen med den grænseløse Forvirring, der opstaar i Landet i økonomisk Henseende i Aarene op imod 1818 og de derefter følgende Aar.

Først fra Midten af Tyverne begynder Kaarene atter at bedres, og saa sker der noget.

Postmester og privilegeret

Gæstgiver Henrichsen er død, og hans Enke har afstaaet Virksomheden i 1811 til en Søløjtnant K r i e g e r og P r æ t o r i u s, Holmegaard. 1817 nævnes: Postgaarden, privilegeret Gæstgiver J e n s D a h l A h r e n t z e n. Hvor længe han har haft „Postgaarden“, som den nu stadig kaldes, faar man indirekte Besked om gennem en Kundgørelse i „Statstidende“ („Berl. Tid.“) — saalydende:

„Da jeg har solgt Ringsted Postgaard og henflytter til min tilkøbte Gaard Roskilde Hvile, bortsælges Indog Udbo, som for Gæstgiveriet er bekostet siden 1. Oktober 1816, da jeg overtog samme, nemlig linnede og uldne Puder til Gæstesenge samt ordinære Folkesenge, en Del Sengesteder til 1 og 2 Personer med Omhæng af Møbelsirts og Sirtsfattun, 6 nye Feltsenge, nogle moderne bejtsede Udtrækssenge til 1 Person. En Del større og mindre Spejle med Mahogny Rammer, Stole med faste og løse Sæder . . . en Del slebne Vin- og Ølglas, moderne Kaffekander og Themaskiner, Køkkentøj og Ildtænger

med Skuffer, Vinduesgardiner, Lys-
sakse osv. osv.

Ringsted Postgaard, 4. Marts 1818.

A h r e n t z e n.“

Ringsted Postgaards Ejerfor-
hold for godt Hundrede Aar siden
er ikke helt lette at udrede. Saa-
meget ved man dog, at 1821 ejes
den af en Mand ved Navn P e t e r
R u g a a r d, der den 2. Maj 1821
sælger Gaarden til en Løjtnant
J a c o b s e n. Den kaldes da
„Ringsted Post- og Gæstgiver-
gaard“.

Der synes imidlertid at have
været Vanskeligheder med Han-
delen; thi ved et Forlig af 19.
Marts 1923 vender Ejendommen
tilbage i P e t e r R u g a a r d s
Besiddelse. Han er paa den Tid
under Virkningerne af Pengefor-
virringen, hvilket ses deraf, at
der hviler to Panteobligationer
paa Ejendommen paa henholdsvis
18,000 og 12,000 Rigsdaler. Peter
Rugaard har paa den Tid over-
taget Roskildehvile, og han har

formodentlig derfor været til at handle med. I hvert Fald er Byfoged Harhoff nu skredet til Handling — uden som det synes først at gaa Kancellivejen.

Den 15. Februar 1826 læses inden Ringsted Bytingsret følgende Købekontrakt, der er Grundlaget for den nuværende Raadhusorden i Ringsted:

„Mellem os underskrevne mig Gæstgiver Peter Rugaard af Roskildehvide og mig Kancelliraad og Byfoged Harhoff af Ringsted er indgaaet følgende Købekontrakt:

Jeg Rugaard afhænder herved til Ringsted Købstad og Herred den mig i benævnte Købstad tilhørende saakaldte Postgaard, beliggende i St. Bendtsgade strax ved Kirken under gl. Nr. 8, 9 og 10 og i Brandforsikring Nr. 7 med alt sammes Underliggende og saaledes ogsaa det Stykke Haugejord, som forhen har tilhørt Stedet Nr. 108 og er beliggende mellem Søgade, Købmand Mailanns og Ringsted Klosters og Fattighusets Hauge samt den forrige Klokkeboligs Grund efter Forlig af 11. Okt. 1816 paa efterskrevne Betingelser:“

(Uddrag)

Med Ejendommen følger alle mur- og nage'faste Apertinentier, som findes i Gaardens forskellige Bygninger og tilliggende Gaard- og Haugepladser.

Gaarden tiltrædes 1. Maj 1826.

De 2000 Rbdl. skulde udbetales i de følgende Terminer. De 10,000 Rbdl. er en Kapital, som afd. Postmester H e n r i c h s e n s Enke havde indestaaende i Ejendommen og maatte berigtiges enten ved Kapitalens Udbetaling eller Udstedelse af Obligation.

Kancelliets Billigelse af den skete Forretning kommer først i det følgende Aar, nemlig den 15. Marts 1827, da der meddeles en

„Kanc. Skriv. til Rentekammeret, hvori samme underrettes om, at Kancelliet har bemyndiget Amtmanden over Sorø Amt til for 12,000 Rdl. Sedler at købe den Gæstgiver N. N. forhen tilhørende Postgaard i Ringsted for at indrettes til Raad-, Ting- og Arrest-Hus for Ringsted Købstad og Herred samt de derunder beliggende Birker — end-

videre at tilvejebringe den fornødne Kapital ved Laan i Bygningen, Laanet skal forrentes og afbetales med 1000 Rbdl. aarlig, der fordeles med en Femtedel paa Købstaden og Ringsted Herred samt det under sammes Grænser beliggende Hartkorn af Bregentved, Gisselfeld, Skjoldenæsholm og Svenstrup Birker de øvrige fire Femtedele eller 800 Rbdl.“

I Brandforsikringsprotokollen for 1827 staar for første Gang „Byens nye Raadstue forsikret for 11,320 Rigsdaler, senere efter at Pengenes Værdi er steget forandret til 10,090 Rigsdaler. Til Sammenligning kan anføres, at Kirken er sat til en Værdi af 80,000 Rigsdaler, men Forsikringssummen til 13,120 Rdl., senere nedsat til 12,000.

*

Interesserede Læsere vil maaske spørge: Men den nuværende Postgaard, den, som tog Navnet i Arv, efter at den gamle Postgaard var blevet Byens Hus — hvorledes med den?

Ja, herpaa kan de gamle Protokoller, som Branddirektør A s s i n g velvilligt har laant os, give Svar. Forsikringsforretningen af 2. Juni 1801 fortæller os, at der i Byens „andet Qvarteer“ paa Nørregades østre Side laa en anseelig Gaard; dens Forhus var massiv Grundmur med Tegltag; der var Kælder under det hele Hus: Vinkælder, Silde-, Hør- og Husholdningskælder. Forhuset var indrettet til Pakhus, Krambod, Kontor, Skænkestue. Der var Kvist over ca. $\frac{1}{3}$ af Facaden. Gaarden ejedes af Købmand, Ritmester F r e i e s l e b e n og var taxeret til 15,880 Rigsdaler. Efter Vurderingen af 1811 at dømme er denne Gaard ganske uberørt af den store Brandskade i 1806; dens Forsikringssum forhøjes til 24,730 Rdl. 1818 er Gaarden overgaaet i Brændevinsbrænder E. M ü l l e r s Eje, men synes i Hovedsagen uforandret. Forsikringssummen er fastsat til 15,050 Rdl. 1837 nævnes da

som „Gæstgiver E. Müllers Gaard“.

Den nuværende Postgaards oprindelige Navn er „Freieslebens Gaard“. Den har været sin Tids anseeligste Bygning i Ringsted, og endnu præsenterer den sig, trods forskellige i Tidens Løb stedfindende „Forbedringer“ og Udvidelser, med sin statelige Facade som en værdig Afslutning paa Byens store Torv. Men nu er det kun N a v n e t, der fortæller om dens tidligere Tilhørsforhold til Posttjenesten i vort Land.

Snart rykker selve Posthuset ud paa det nye Ringsteds Grund.
